

Паращевіна Ольга Стапанівна

*кандидат історичних наук, доцент кафедри філософії та соціології,
Дніпропетровський національний університет залізничного транспорту
ім. акад. В.А. Лазаряна.*

**ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ В
ДНІПРОПЕТРОВСЬКОМУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОМУ ІНСТИТУТІ З
ПОГЛЯДУ ІСТОРИЧНОГО ВИМІРУ КІНЦЯ 1930-ПОЧАТКУ 1940-Х РР.**

Анотація

В статті розглядаються організаційно-методичні, науково-дослідницькі та навчально-виховні аспекти діяльності Дніпропетровського сільськогосподарського інституту в період з кінця 1930- початку 1940- х років. в площині історії повсякденності освітянського простору УСРС.

Ключові слова: навчально-виховний процес, наукова діяльність, студенти, абітурієнти, кафедра, освіта.

Паращевина Ольга Степановна

*кандидат исторических наук, доцент кафедры философии и социологи,
Днепропетровский национальный университет железнодорожного транспорта имени
академика В. А. Лазаряна*

**ОСОБЕННОСТИ УЧЕБНО-ВОСПИТАТЕЛЬНОГО ПРОЦЕССА В
ДНЕПРОПЕТРОВСКОМ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННОМ ИНСТИТУТЕ С
КОНЦА 1930 – НАЧАЛА 1940- ХХ ГГ.**

Аннотация

В статье рассматриваются организационно-методические, научно-исследовательские и учебно-воспитательные аспекты деятельности Днепропетровского сельскохозяйственного института в период с конца 1930 - начала 1940-х годов в плоскости истории повседневности образовательного пространства СССР.

Ключевые слова: учебно-воспитательный процесс, научная деятельность, студенты, абитуриенты, кафедра, образование.

Paraschevina Olga Stepanivna

candidate of historical sciences, the senior lecturer of Faculty of philosophy and social scientists,
Dnipropetrovsk National University of railway transport named after academician V. A. Lazarâna

Annotation

In the article the organizational-methodical, research and uchebno-vospitatel'nye aspects of activity of the Dnepropetrovsk agricultural institute are examined in a period from the end of 1930 are beginnings of 1940th inplane history of daily occurence of educational space of UKRAINE.

Keywords: scientific activity, students, university entrants, department, education.

Keywords: scientific activity, students, university entrants, department, education.

Осягнення і розуміння витоків і традицій аграрної освіти в Україні сучасними поколіннями вимагає ретельного дослідження і осмислення історичного розвитку і особливостей заснування, становлення і функціонування закладів освіти, що на протязі останніх ста років готували сільськогосподарські кадри для агропромислового комплексу нашої країни. Звичайно, що одним із таких вузів є Дніпропетровський державний аграрний університет, який в 2012 році відзначає свій 90-річний ювілей.

Треба відзначити, що на протязі останніх 50 років вивченням історії ДДАУ займались викладачі сучасної кафедри філософії, історії та соціології, деканатів та працівники бібліотеки. Результатом цих досліджень стало видання книг: Дніпропетровський сільськогосподарський інститут (1972 р.), Дніпропетровський державний аграрний університет (1992 р.), Дніпропетровський державний аграрний університет. 85 років (2007 р.), Професори Дніпропетровського державного аграрного університету 1922 – 2007 рр. (2007р).

Мета репрезентованої статті дослідити і висвітлити особливості навчально-виховного процесу в ДДАУ в передвоєнні роки, з'ясувати структуру, навчальні дисципліни, форми навчальної та поза навчальної роботи зі студентами, напрямки наукових розвідок вчених та їхній внесок в розвиток аграрного сектору Придніпровського регіону на основі ще неопублікованих архівних матеріалів. Крім того, для висвітлення проблеми автором застосовувались загальноісторичні методи досліджень із залучення аксіологічних аспектів розгляду історії повсякденності освітянського простору

українського передвоєнного суспільства. Дослідження базується на матеріалах Дніпропетровського обласного державного архіву та архіву ДДАУ.

Історія ДДАУ сягає 1922 року, коли із Київського політехнічного інституту виокремився Київський ветеринарно-зоотехнічний інститут (КВЗІ), на базі якого у 1930 році було створено зоотехнічний інститут (КЗІ), який розміщувався у новозбудованому корпусі в Голосієві і проіснував до 1934 року. В 1934 році, згідно з постановою Раднаркому України від 23.05. 1934 року, його було переведено до м. Дніпропетровськ разом із провідними викладачами, бібліотечним фондом і обладнанням і розміщено на 2-му поверсі бувшої губсовпартшколи на вул. Ворошилова,25, де він знаходиться і зараз. Вже з 1 вересня 1934 р. почались заняття, а жовтні цього ж року КЗІ перейменовують у Дніпропетровський сільськогосподарський інститут. [6, 6-7].

Інститут швидко росте і розвивається, вже 1939 р. на 2-х факультетах працювало 19 кафедр: марксизму-ленінізму, фізики, агрохімії, хімії, вищої математики, рослинництва, селекції, ґрунтознавства, зоогігієни, ботаніки, анатомії тварин, розведення тварин, кормління тварин і т.д. На кафедрах працювали відомі науковці – професори і доценти: проф. Плюйко, проф. Богородський, проф. Чапек, проф. Трусов, проф. Салтиковський, проф. Шевелєв, проф. Лисенко, доц. Селех, доц. Задонцев, доц. Шейкін, (які з часом стануть відомими вченим - професорами), доц. Белкін, доц. Стаднік, доц. Тимковський, доц. Жак і т.д. [4, арк. 2.; 3, арк. 1-2]. В Дослідження викладачів ДСПІ того часу сягали широкого кола тем:

1. Дослідження зимостійкості озимих пшениць (проф. Салтиков, доценти Задонцев, Белкін);
2. Покращення агрофізичних і агротехнічних властивостей ґрунтів (професори Чапек М.В., Шейкін, Шевелєв, Трусов, доценти Шевченко, Аптекарь, асистенти Василенко, Калмикова);
3. Агротехнічні способи підвищення врожайності польових культур (професор Трусов, асистенти Борисоннік, Третьяков, студенти: Н. Давиденко, І. Плеханов, ст. лаборант Полікарпов);

4. Моторна фізіологія тварин (професори Калмиков, Безчинський, доц. Алєєв, асистент Грошев);
5. Рух води в ґрунті (проф. Чапек, ас. Шевченко) [4, арк. 2, 3, 5];
6. Зміни температури шлунка при грязьовому лікуванні (проф. Скублевський, Рубцов);
7. Розробка методики вивчення механізму вибіркової дії деяких біологічних факторів на окремі організми тварин (консультант академік Богомолец, проф. Розгін, ас. Калмикова);
8. Вивчення харчових раціонів, забезпечуючи роздій корів (проф.. Плюйко П.А.);
9. Стимуляція функцій організму тварин (доц. Ксьонзенко).

На кафедрах з 1938 до 1943 рр. планувалось захистити 6 докторських (доценти Белкін, Классен, Шейкін, Крайнюк, Алєєв, Стаднік) і 16 кандидатських дисертацій [4, арк. 2] . До 1940 року захистила кандидатські дисертації Крайнюк В.К., Вовк Н.К., Ксьонзенко С.А., підготували до здачі – Радименко А.Я., Сакун Н.Є, Калмиков А.Ф., Рубан А.І. [4, арк. 2].

Серед переліку тем кандидатських дисертацій можна виділити наступні:

1. Вплив мінеральних добрив на врожайність проса (ас. Передерій Ф.Г.);
2. Вегетативна гібридизація картоплі ті інших культур як метод покращення врожай якостей сортів (ас. Попов А.Є.);
3. Організація і підготовка переходу тварин від пасовиського до стойлового утримання (ас. Семенченко З.П.) [2, арк. 20, 36, 37, 56, 165, 169].

Виховна робота зі студентами мала спрямований ідеологічний і патріотичний характер. За відомостями архівних матеріалів в 1939-1940 н. р. ДСПІ прийняв участь у соціалістичному змаганні з Херсонським сільськогосподарським інститутом, де важливими показниками були політично-виховна робота і успішність студентів. Зі студентами проводилась політично-виховна робота викладачами кафедри марксизму-ленінізму та випускаючих кафедр: вивчення робіт Леніна і Маркса на заняттях політичного гуртка (керівник викладач кафедри марксизму-ленінізму Белкін). Студенти

могли відвідувати оборонні гуртки: ворошиловських стрілків, ручних кулеметників, гранатометників, мотоциклістів, льотчиків і радистів [4, арк. 2] .

Одним із напрямків навчально-виховної роботи визнавалась студентська наука. В 1935 році була проведена конференція молодих вчених, де прийняли участь в основному студенти ДСГІ, які представили 24 наукові роботи. В 1941 році – серйозну наукову роботу вели 47 студентів старших курсів. [5, арк. 14]

Викладачі ДСГІ надавали допомогу виробництву – читали лекції з загально - політичних питань, питань зоотехнії, сільського господарства, ветеринарії, проводили науково-просвітницькі лекції з виїздом на виробництво та в колективних та робітничих клубах міста Дніпропетровська.

Було прочитано:

- 1938-й рік - в місті – 11 лекцій, в районах – 32 лекції;
- 1939-й рік - в місті – 15 лекцій, в районах – 52 лекції;
- 1940-й рік - в місті – 36 лекцій, в районах – 58 лекції.

Загалом було охоплено 10 тисяч слухачів [5, арк. 14] .

Говорячи про умови вступу абітурієнтів до ДСГІ, треба відмітити, що вони були більш суворіші, ніж сьогодні, але більш доступні ніж сьогодні. Так в статуті ДСГІ було записано: «навчання безоплатне, мають право вступу всі громадяни СРСР у віці від 17 до 35 років, що мають атестат про закінчення повного курсу середньої школи, незалежно від соціального походження, статі, расової і національної приналежності». В перелік вступних екзаменів входили дисципліни: українська або російська мова (письмово твір, граматики, література), історія СРСР, Конституція СРСР, математика, фізика, хімія, іноземна мова (німецька, англійська, французька – по вибору абітурієнтів). Хто закінчив школу з атестатом відмінника має право ступати без екзаменів. [2, арк. 1, 2]

Більшість студентів забезпечувались стипендіями на початку кожного навчального року за даними успішності – «відмінно» і «добре».

Всі студенти по закінченню терміну навчання забезпечувались роботою, проте ті з них, хто отримував диплом з відзнакою користувався привілеями:

- Мали змогу зайняти вакантні посади викладачів і наукових працівників ВНЗ;
- зачислялись в аспірантуру (що було дуже престижно);
- включались в число кандидатів в наукові відрядження
- розподілялись на роботу з вищим окладом та житлом.

Розподілення на роботу в ДСГІ проводилось Наркомземом СРСР за 6 місяців до закінчення вишу, таким чином студент-випускник вже точно знав своє майбутнє місто роботи і так проходив переддипломну практику [3, арк. 2].

Навчальна робота проводилась у формі лекцій, практичних занять в лабораторіях, кабінетах, майстернях, навчально-виробничої практики, самостійної роботи студентів та консультацій. Загальними курсами були заняття з таких дисциплін: основи марксистсько-ленінської теорії, політична економія, вища математика, іноземна мова, військова підготовка, фізична культура, фізика, метеорологія та кліматологія, хімія, ботаніка, зоологія, дарвінізм, фізіологія рослин і тварин, основи геології та мінералогії, геодезія, ґрунтознавство, мікробіологія, сільгоспстатистика. Навчальний рік складався з двох семестрів:

1-й - з 1 вересня до 24 січня, зимові канікули до тривали до 6 лютого;

2-й – з 7 лютого до 30 травня, далі літні канікули, практика.

На базі ДСГІ існувала аспірантура по спеціальностям: зоогігієна, ґрунтознавство, рослинництво. В аспірантуру приймалися особи, що мали закінчену вищу освіту, яка відповідала названим вище спеціальностям, і здібності до педагогічної і наукової діяльності.

Структура ДСГІ в 1940 році складалась з факультетів: агрономічний, зоотехнічний та заочного відділення за цими ж спеціальностями.

Цікавим є той факт, що студенти заочного відділення повністю забезпечувались літературою і методичними матеріалами, які розроблялись і готувались професорсько-викладацьким складом ДСГІ, і відсилались поштою за рахунок навчального закладу [1, арк. 21].

Викладачами були написані і видані наступні підручники і методичні матеріали: підручники: Мельников, Клоков «Зоологія», Клоницький «Генетика

і розведення сільськогосподарських тварин», Селех «Практикум по генетиці», Юрков «Практикум по вівчарству», «Скороходько «Практикум по гігієні сільськогосподарських тварин», Розгін «Практикум по основам ветеринарії», Крайнюк «Керівництво для практичних занять з організації сільськогосподарського виробництва» і т.д. [5, арк. 14].

Системою освіти того часу створювались лояльні умови для занять професорсько-викладацьким складом науковою роботою: навчальне навантаження згідно з штатним розписом складало: професор - 600 годин, доцент – 700 годин, асистент – 720 годин [5, арк. 69].

Отже, підводячи підсумок сказаного, можна зробити висновок, що до кінця 1930 - початку 1940-х рр. в УСРР сформувалась система підготовки кадрів для сільського господарства Придніпровського регіону через функціонування Дніпропетровського сільськогосподарського інституту, який став осередком наукової та навчально-виховної діяльності. Державна політика була спрямована на реформування сільськогосподарського комплексу і тому питання освіти вирішувалось повністю за рахунок держави. Умови навчання студентів і педагогічної діяльності викладачів були лояльні, проте навчально-виховний процес мав суворий ідеологічний контроль, спрямований на виховання патріотів-воїнів, захисників соціалістичної держави від зовнішнього ворога.

Список використаних джерел

1. ДАДО. – Ф 4419. – Оп. 1. – Спр. 2.
2. ДАДО. – Ф 4419. – Оп. 1. – Спр. 4.
3. ДАДО. – Ф 4419. – Оп. 1. – Спр. 5.
4. ДАДО. – Ф 4419. – Оп. 1. – Спр. 8.
5. ДАДО. – Ф 4419. – Оп. 1. – Спр. 17.
6. Дніпропетровський державний аграрний університет. 85 років. – Дніпропетровськ: «ENEM», 2007 – 219с.